

Załączniki do rozporządzenia Ministra Zdrowia
z dnia 26 września 2012 r.

Załącznik nr 1**RAMOWY PROGRAM STAŻU PODYPLOMOWEGO LEKARZA**

Cel stażu:

pogłębienie wiedzy teoretycznej oraz poznanie, utrwalenie i przyswojenie praktycznych umiejętności z zakresu zapobiegania, rozpoznawania, leczenia i rehabilitacji najczęściej występujących chorób, postępowania w stanach nagłego zagrożenia zdrowia lub życia, a także przyswojenie wiedzy z zakresu transfuzjologii, bioetyki, prawa medycznego i orzecznictwa lekarskiego, jako przygotowanie lekarza do samodzielnego wykonywania zawodu.

STAŻ CZĄSTKOWY W DZIEDZINIE CHOROÓB WEWNĘTRZNYCH**I. Program stażu cząstkowego z zakresu chorób wewnętrznych**

Czas trwania stażu: 11 tygodni, w tym 10 tygodni – choroby wewnętrzne i 1 tydzień – krwiodawstwo i krwiolecznictwo.

Cel stażu:

pogłębienie wiedzy teoretycznej oraz poznanie, utrwalenie i przyswojenie praktycznych umiejętności w zakresie rozpoznawania i leczenia, a także zapobiegania i rehabilitacji, najczęściej występujących bądź stanowiących największe zagrożenie dla życia chorób wewnętrznych w warunkach opieki stacjonarnej i ambulatoryjnej oraz w zakresie transfuzjologii.

Program stażu:

– z zakresu chorób wewnętrznych:

1. Zapobieganie, rozpoznawanie i leczenie najczęściej występujących chorób wewnętrznych:

1) układu krążenia:

- a) choroby niedokrwiennej serca, zawału mięśnia sercowego,
- b) miażdżycy naczyń tętniczych, udarów mózgowych,
- c) nadciśnienia tętniczego,
- d) przewlekłej niewydolności krążenia,
- e) podstawowych zaburzeń rytmu serca i przewodzenia,
- f) serca płucnego,
- g) wad serca,
- h) zapalenia mięśnia sercowego,
- i) żyłnej choroby zakrzepowo-zatorowej;

2) układu oddechowego:

- a) ostrego i przewlekłego zapalenia oskrzeli,
- b) zapalenia płuc,
- c) przewlekłej niewydolności oddechowej,
- d) astmy oskrzelowej,
- e) raka płuc,
- f) gruźlicy;

3) układu moczowego:

- a) niewydolności nerek – ostrej i przewlekłej,
- b) ostrego i przewlekłego odmiedniczkowego zapalenia nerek,
- c) ostrego i przewlekłego kłębkowego zapalenia nerek,

- d) kamicy nerkowej,
  - e) zespołu nerczycowego,
  - f) raka nerki,
  - g) stanów zapalnych pęcherza i dróg moczowych;
- 4) układu trawiennego:
- a) choroby wrzodowej żołądka i dwunastnicy,
  - b) raka żołądka,
  - c) zespołu złego wchłaniania,
  - d) swoistego i nieswoistego zapalenia jelit,
  - e) zespołu jelita nadwrażliwego,
  - f) raka jelita grubego,
  - g) kamicy pęcherzyka i dróg żółciowych,
  - h) zapalenia wątroby,
  - i) marskości wątroby,
  - j) ostrego i przewlekłego zapalenia trzustki,
  - k) raka trzustki,
  - l) chorób pasożytniczych przewodu pokarmowego;
- 5) układu krwiotwórczego:
- a) niedokrwistości,
  - b) skaz krwotocznych,
  - c) białaczek,
  - d) ziarnicy złośliwej i chłoniaków nieziarnicznych;
- 6) gruczołów wydzielania wewnętrznego:
- a) cukrzycy,
  - b) chorób przysadki i podwzgórza,
  - c) nadczynności i niedoczynności tarczycy,
  - d) nadczynności i niedoczynności przytarczyc,
  - e) nadczynności i niedoczynności nadnerczy,
  - f) guzów rdzenia nadnerczy,
  - g) zaburzeń hormonalnych i metabolicznych okresu przekwitania u kobiet i mężczyzn;
- 7) zaburzeń metabolicznych:
- a) otyłości i nadwagi,
  - b) hiperlipidemii,
  - c) osteoporozy;
- 8) układu ruchu.
2. Poznanie problemów ogólnolekarskich z zakresu chorób wewnętrznych:
- 1) epidemiologia chorób wewnętrznych ze szczególnym uwzględnieniem tych, które są związane z wysoką umieralnością, powodują przewlekłe inwalidztwo lub są przyczyną wysokiej absencji chorobowej;
  - 2) profilaktyka niektórych chorób układu krążenia i układu oddechowego;
  - 3) wskazania i przeciwwskazania do zabiegów endoskopowych;

- 4) zasady antybiotykoterapii w najczęściej występujących chorobach wewnętrznych, wymagających stosowania antybiotyków;
  - 5) zasady podejmowania decyzji diagnostycznych i terapeutycznych dotyczących najczęściej występujących chorób wewnętrznych.
3. Opanowanie wykonywania następujących umiejętności i czynności:
- 1) wkłucia dożylnego i dotętniczego w celu podania leku lub pobrania krwi do badań, kaniulizacji żył;
  - 2) dożylnego przetaczania krwi i innych płynów;
  - 3) badania EKG;
  - 4) nakłucia opłucnej i otrzewnej;
  - 5) cewnikowania pęcherza moczowego;
  - 6) pobrania materiału do badań mikrobiologicznych;
  - 7) płukania żołądka;
  - 8) pomiaru i interpretacji wyników pomiaru ciśnienia tętniczego krwi, w tym pomiaru ciśnienia na kostce;
  - 9) pomiaru glikemii.

– z zakresu transfuzjologii klinicznej:

(10 godzin wykładów i ćwiczenia praktyczne)

1. Zapoznanie się z zasadami współczesnej transfuzjologii:

- 1) pobierania i przechowywania krwi oraz otrzymywania preparatów krwiopochodnych;
- 2) podstaw immunologii transfuzjologicznej;
- 3) zapobiegania potransfuzyjnym zakażeniom wirusowym;
- 4) podstawowymi zasadami racjonalnego leczenia krwią i jej preparatami;
- 5) powikłaniami poprzetoczeniowymi.

2. Poznanie praktyczne następujących umiejętności:

- 1) rejestrowania i kwalifikowania krwiodawców oraz zasad prowadzenia dokumentacji w tym zakresie;
- 2) metod pobierania krwi i osocza – konwencjonalnie i przy użyciu separatorów, poznanie zasad wytwarzania preparatów krwiopochodnych;
- 3) przeprowadzania badań immunologicznych, serologicznych – antygenów krwinek czerwonych i przeciwciał, próby zgodności krzyżowej;
- 4) wykrywania markerów wirusowych (HBV, HCV, HIV);
- 5) zasad kontroli jakości, przechowywania i dystrybucji krwi oraz jej preparatów.

– z zakresu profilaktyki zakażeń HIV, diagnostyki i leczenia AIDS:

(5 godzin wykładów):

- 1) epidemiologię zakażeń HIV i AIDS;
- 2) podstawowe wiadomości o budowie wirusa HIV i wykrywaniu zakażeń;
- 3) wybrane zagadnienia HIV/AIDS w ujęciu nauk medycznych;
- 4) elementy poradnictwa i opieki medycznej nad kobietą zakażoną HIV lub chorą na AIDS;
- 5) poradnictwo przed testem i po teście;

- 6) strategię leczenia antyretrowirusowego zakażonych HIV i chorych na AIDS;
- 7) etyczne i prawne aspekty HIV i AIDS;
- 8) elementy komunikowania się w relacjach lekarz – pacjent zakażony HIV lub chory na AIDS.

STAŻ CZĄSTKOWY W DZIEDZINIE PEDIATRII

II. Program stażu cząstkowego z zakresu pediatrii

Czas trwania stażu: 8 tygodni, w tym pediatria – 6 tygodni i neonatologia – 2 tygodnie.

Cel stażu:

pogłębienie wiedzy teoretycznej oraz poznanie, przyswojenie i utrwalenie praktycznych umiejętności z zakresu zapobiegania, rozpoznawania i leczenia chorób wieku dziecięcego oraz zaburzeń rozwojowych u dzieci w warunkach opieki stacjonarnej i ambulatoryjnej.

Program stażu:

1. Rozpoznawanie i postępowanie u noworodków w przypadkach wad rozwojowych, zaburzeń oddechowo-kръżeniowych, wrodzonych oraz nabytych zakażeń i posocznicy noworodkowej, ostrych zaburzeń metabolicznych i neurologicznych, konfliktu serologicznego, choroby krwotocznej noworodków, chorób wymagających niezwłocznej interwencji chirurgicznej, dysplazji i zwichnięcia stawów biodrowych, niedoczynności tarczycy i zespołu alkoholowego.
2. Rozpoznawanie i leczenie u niemowląt chorób wywołanych zakażeniami bakteryjnymi i wirusowymi, w tym wirusowego zapalenia wątroby i AIDS, ostrych biegunek i ich powikłań, biegunek przewlekłych i stanów niedoborowych, chorób układu oddechowego, niedoczynności tarczycy, dysplazji stawów biodrowych, nagłych chorób jamy brzusznej (wglębienie), chorób przebiegających z drgawkami i innych stanów napadowych.
3. Postępowanie diagnostyczne, lecznicze i rehabilitacyjne u dzieci z mózgowym porażeniem dziecięcym.
4. Rozpoznawanie i leczenie u dzieci powyżej 1. roku życia: nieprawidłowości rozwojowych, skutków urazów i zatruc, zaburzeń świadomości, krwawień z przewodu pokarmowego, nawracających bólów brzucha, nawracających bólów głowy, chorób wywołanych czynnikami zakaźnymi – w tym chorób zakaźnych wieku dziecięcego, a także zapalenia nerek, choroby reumatycznej, nadciśnienia tętniczego, chorób nowotworowych, niedoborów białkowo-energetycznych i witaminowych oraz niedoborów makro- i mikroelementów, chorób atopowych i reakcji anafilaktycznych, chorób z uzależnienia.
5. Poznanie kalendarza szczepień, zasad stosowania szczepionek i surowic, znajomość niepożądanych reakcji poszczepiennych i przeciwwskazań do szczepień.
6. Opanowanie wykonywania następujących umiejętności i czynności:
  - 1) postępowania z noworodkiem bezpośrednio po porodzie:
    - a) oceny noworodka na podstawie skali wg Apgar,
    - b) testów przesiewowych u noworodka (fenyloketonurii);
  - 2) resuscytacji noworodka;
  - 3) oceny dojrzałości noworodka;
  - 4) rozpoznawania wad wrodzonych u noworodka i postępowania w przypadku ich stwierdzenia;
  - 5) zasad transportu chorego noworodka;
  - 6) pielęgnacji i karmienia noworodka;
  - 7) oceny stanu ogólnego niemowlęcia i dziecka starszego z uwzględnieniem badania otoskopowego i pomiaru ciśnienia krwi oraz badania w kierunku wad wrodzonych;
  - 8) zbierania wywiadów od rodziny dziecka;
  - 9) prowadzenia resuscytacji i udzielania pierwszej pomocy w stanach zagrożenia życia u dzieci;
  - 10) rozpoznawania mózgowego porażenia dziecięcego;

- 11) wkłucia dożylnego i pobrania krwi do badań u niemowlęcia i dziecka starszego;
- 12) pobrania płynu mózgowo-rdzeniowego u dzieci;
- 13) pobrania materiałów do badań mikrobiologicznych u dzieci;
- 14) założenia zgłębnika do żołądka lub odbyticy i cewnika do pęcherza moczowego u dzieci;
- 15) pielęgnacji niemowląt i małych dzieci;
- 16) pobrania krwi celem wykonania testu w kierunku niedoczynności tarczycy i fenyloketonurii.

STAŻ CZĄSTKOWY W DZIEDZINIE CHIRURGII OGÓLNEJ

III. Program stażu cząstkowego z zakresu chirurgii ogólnej

Czas trwania stażu: 8 tygodni, w tym chirurgia ogólna – 6 tygodni i chirurgia urazowa – 2 tygodnie.

Cel stażu:

pogłębienie wiedzy teoretycznej oraz poznanie, utrwalenie i przyswojenie praktycznych umiejętności w zakresie rozpoznawania, leczenia, zapobiegania i rehabilitacji najczęściej występujących chorób chirurgicznych w ramach opieki stacjonarnej i ambulatoryjnej.

Program stażu:

1. Rozpoznawanie i postępowanie w przypadku:

- 1) wstrząsu urazowego i hipowolemicznego;
- 2) obrażeń urazowych dotyczących:
  - a) ośrodkowego i obwodowego układu nerwowego:
    - mózgu, kości czaszki i twarzoczaszki, z uwzględnieniem skali Glasgow,
    - nerwów czaszkowych i obwodowych,
  - b) klatki piersiowej, w szczególności:
    - w zranieniach klatki piersiowej, serca, płuc i dużych naczyń,
    - w odmie opłucnowej pourazowej i samoistnej,
    - w uszkodzeniach ściany klatki piersiowej, żeber i mostka,
  - c) jamy brzusznej, w szczególności:
    - w ranach brzucha,
    - w tępych obrażeniach brzucha,
  - d) układu moczowo-płciowego,
  - e) kręgosłupa, w szczególności diagnozowanie i postępowanie z chorymi ze złamaniem kręgosłupa,
  - f) kończyn, w szczególności:
    - zamkniętych i otwartych złamań kończyn, ze szczególnym uwzględnieniem najczęściej spotykanych złamań, tzn. nasady dalszej kości promieniowej, kostek, szyjki kości udowej,
    - zwichnięć dużych stawów (barkowego, łokciowego, biodrowego),
    - podwichnięć, skręceń i stłuczeń stawów, ze szczególnym uwzględnieniem stawu kolanowego i skokowo-goleniowego,
  - g) oparzeń i odmrożeń:
    - w oparzeniach i odmrożeniach powłok,
    - w oparzeniach dróg oddechowych i przewodu pokarmowego;
- 3) zakażeń w chirurgii:
  - a) we wstrząsie septycznym,
  - b) w ropnym zapaleniu skóry i tkanki podskórnej (ropień, czyrak, zastrzał, zanokcica),
  - c) w zakażeniach przyrannych (tężec, zgorzel gazowa, róža);

- 4) najczęstszych schorzeń chirurgicznych jamy brzusznej, dotyczących:
  - a) „ostrego brzucha”:
    - przedziurawienia przewodu pokarmowego,
    - ostrego zapalenia wyrostka robaczkowego,
    - ostrego zapalenia pęcherzyka żółciowego,
    - ostrego zapalenia trzustki,
    - niedrożności jelit, ze szczególnym uwzględnieniem uwięzionych przepuklin zewnętrznych,
  - b) krwawienia do przewodu pokarmowego,
  - c) innych chorób przewodu pokarmowego:
    - choroby wrzodowej żołądka i dwunastnicy,
    - kamicy żółciowej,
    - najczęstszych chorób odbytu i odbytnicy (ropień, przetoka, guzki krwawnicze);
- 5) schorzeń urologicznych:
  - a) kamicy nerkowej,
  - b) zatrzymania moczu,
  - c) wodniaka jądra,
  - d) przerostu prostaty,
  - e) raka prostaty;
- 6) chorób układu naczyniowego:
  - a) w urazach naczyń,
  - b) w ostrym nieurazowym niedokrwieniu kończyn (zator, zakrzepy),
  - c) w przewlekłym niedokrwieniu kończyn dolnych,
  - d) w tętniaku aorty,
  - e) w żylniej chorobie zakrzepowo-zatorowej, dotyczącej w szczególności kończyn dolnych,
  - f) w przewlekłej niewydolności układu żylnego kończyn dolnych.
2. Poznanie zasad wczesnego rozpoznawania i postępowania chirurgicznego w nowotworach sutka, przewodu pokarmowego, tarczycy i skóry.
3. Poznanie wskazań do stosowania i podstaw interpretacji niektórych metod diagnostycznych i leczenia zabiegowego w chirurgii:
  - 1) diagnostyki radiologicznej i ultrasonograficznej;
  - 2) tomografii komputerowej i rezonansu magnetycznego;
  - 3) endoskopii, ze szczególnym uwzględnieniem gastrokopii, ECPW, rektoskopii, kolonoskopii, cystoskopii;
  - 4) ogólnych zasad i możliwości chirurgii laparoskopowej.
4. Poznanie problemów ogólnochirurgicznych dotyczących:
  - 1) zasad aseptyki i antyseptyki, profilaktyki zakażeń okołoperacyjnych;
  - 2) profilaktyki tężca;
  - 3) profilaktyki zakażeń wirusami hepatotropowymi i HIV;
  - 4) zasad współczesnej antybiotykoterapii w schorzeniach chirurgicznych;
  - 5) zasad przygotowania chorego do zabiegu operacyjnego w znieczuleniu ogólnym;
  - 6) zasad współczesnej rehabilitacji około- i pooperacyjnej.

5. Opanowanie wykonywania następujących umiejętności i czynności:

- 1) mycia chirurgicznego rąk i pola operacyjnego;
- 2) chirurgicznego opracowania i zeszycia niewielkich ran;
- 3) znieczulenia miejscowego;
- 4) nacięcia i drenażu ropnia;
- 5) założenia podstawowych opatrunków gipsowych i unieruchamiających;
- 6) założenia drenażu opłucnej;
- 7) postępowania w krwotoku zewnętrznym;
- 8) założenia zgłębnika nosowo-żołądkowego;
- 9) dożylnego przetaczania krwi i płynów infuzyjnych;
- 10) postępowania w oparzeniach;
- 11) badania per rectum i oceny gruczołu krokowego;
- 12) wykonania anoskopii.

STAŻ CZĄSTKOWY W DZIEDZINIE POŁOŻNICTWA I GINEKOLOGII

IV. Program stażu cząstkowego z zakresu położnictwa i ginekologii

Czas trwania stażu: 7 tygodni.

Cel stażu:

pogłębienie wiedzy teoretycznej oraz poznanie, utrwalenie i przyswojenie praktycznych umiejętności z zakresu opieki lekarskiej w prawidłowo przebiegającej ciąży, porodu i położu, a także zapobieganie, rozpoznawanie i leczenie najczęściej występujących powikłań ciąży, porodu i położu oraz chorób narządów płciowych u kobiet w warunkach opieki stacjonarnej i ambulatoryjnej.

Program stażu:

1. Rozpoznawanie i opieka lekarska w ciąży oraz zasady postępowania w czasie porodu i położu:

- 1) zasady prowadzenia opieki przedkoncepcyjnej;
- 2) rozpoznawanie ciąży i zasady prowadzenia prawidłowo przebiegającej ciąży;
- 3) rozpoznawanie i postępowanie w powikłaniach ciąży, a w szczególności:
  - a) zagrażającym poronieniu,
  - b) nadciśnieniu tętniczym,
  - c) przedwczesnym odklejeniu łożyska, łożysku przodującym,
  - d) konflikcie serologicznym,
  - e) zakażeniach;
- 4) zasady leczenia chorób współistniejących z ciążą, w szczególności:
  - a) cukrzycy,
  - b) chorób serca i naczyń,
  - c) zakażeń układu moczowo-płciowego,
  - d) powikłań zakrzepowo-zatorowych;
- 5) zrozumienie zasad interpretacji badań ultrasonograficznych wykonywanych w czasie ciąży;
- 6) zasady postępowania podczas prawidłowo przebiegającego porodu w szpitalu i poza szpitalem, w tym poznanie wskazań i sposobów dla łagodzenia bólu porodowego;

- 7) rozpoznawanie powikłań okołoporodowych, postępowanie podczas nieprawidłowo przebiegającego porodu, w tym ustalenie wskazań do operacyjnego ukończenia porodu, dotyczących w szczególności:
    - a) porodu przedwczesnego,
    - b) krwotoków łożniczych;
  - 8) poznanie zasad rozpoznawania i postępowania w powikłaniach położu;
  - 9) poznanie zasad karmienia piersią;
  - 10) podstawy rozpoznawania depresji poporodowej.
2. Zasady promocji zdrowia i prewencji w położnictwie, ze szczególnym uwzględnieniem:
- 1) porodu przedwczesnego;
  - 2) zakażeń, w tym wirusowych (HIV);
  - 3) konfliktu serologicznego;
  - 4) zaburzeń rozwoju płodu, badań prenatalnych.
3. Poznanie zasad zapobiegania, rozpoznawania i postępowania leczniczego w przypadku chorób narządów płciowych u kobiet, w szczególności:
- 1) ciąży ektopowej;
  - 2) zakażeń, w tym przenoszonych drogą płciową;
  - 3) zaburzeń cyklu miesięczkowego i zaburzeń płodności;
  - 4) nowotworów narządów płciowych i sutka;
  - 5) problemów zdrowotnych kobiet w okresie menopauzy.
4. Poznanie metod i zasad planowania rodziny.
5. Poznanie wskazań do stosowania i podstaw interpretacji wybranych metod diagnostycznych leczenia zabiegowego w położnictwie i ginekologii:
- 1) diagnostyki radiologicznej i ultrasonograficznej;
  - 2) tomografii komputerowej;
  - 3) endoskopii, ze szczególnym uwzględnieniem laparoskopii, histeroskopii oraz kolposkopii.
6. Poznanie zasad aseptyki i antyseptyki w położnictwie i ginekologii.
7. Opanowanie wykonywania następujących umiejętności i czynności:
- 1) badania położniczego zewnętrznego i wewnętrznego;
  - 2) oceny czynności serca płodu, w tym interpretacji badania kardiograficznego;
  - 3) interpretacji badania gazometrycznego z krwi pobranej ze skalpu płodu lub pępowiny;
  - 4) odebrania 3 porodów fizjologicznych – przyswojenie zasad postępowania;
  - 5) nacięcia i zeszywania krocza;
  - 6) badania ginekologicznego;
  - 7) badania sutków;
  - 8) wykonania badania cytologicznego i interpretacji jego wyników;
  - 9) zasady i metody planowania rodziny;
  - 10) zasady rozpoznawania i leczenia dolegliwości okresu menopauzalnego.

STAŻ CZĄSTKOWY W DZIEDZINIE ANESTEZJOLOGII I INTENSYWNEJ TERAPII ORAZ W DZIEDZINIE MEDYCYNY RATUNKOWEJ**V. Program stażu cząstkowego z zakresu anestezjologii i intensywnej terapii oraz medycyny ratunkowej****Va. Program stażu cząstkowego z zakresu anestezjologii i intensywnej terapii**

Czas trwania stażu: 3 tygodnie, w tym 1 tydzień – anestezjologia i 2 tygodnie – intensywna terapia.

Cel stażu w zakresie anestezjologii:

pogłębienie oraz praktyczne poznanie i przyswojenie wiedzy związanej z zastosowaniem, wyborem i zasadami organizacji okresu okołoperacyjnego, znieczulenia oraz stanów zagrożenia życia związanych z jego zastosowaniem, jak również poznanie technik monitorowania i postrzegania podstawowych funkcji życiowych wraz ze śródoperacyjnym postępowaniem w zakresie intensywnej terapii.

Cel stażu w zakresie intensywnej terapii:

zrozumienie doktryny intensywnej terapii w oparciu o kryteria przyjęć i zwolnień z oddziału, zapoznanie się z systemem organizacji oraz procedur medycznych obowiązujących w intensywnej terapii oraz zrozumienie oceny ciężkości stanu chorego w oparciu o skale predykcyjne i skale bezpośrednio oceniające stan ogólny chorego, jak również stan wybranych układów i narządów. Zapoznanie się z taktyką postępowania w intensywnej terapii związaną z wdrażaniem inwazyjnych technik postępowania leczniczego w oparciu o inwazyjne technologie monitorowania podstawowych i szczegółowych parametrów życiowych.

Staż mogą prowadzić kliniki, oddziały kliniczne, oddziały i jednostki uprawnione, wpisane na listę marszałka województwa.

Program stażu:

– z zakresu anestezjologii:

1. Postępowanie z chorym w okresie okołoperacyjnym:

- 1) ocena stanu chorego w okresie przedoperacyjnym, w zależności od rodzaju wskazań do zabiegu operacyjnego lub diagnostycznego;
- 2) zadania lekarza anestezjologa realizowane w poradni anestezjologicznej, cele poradni anestezjologicznej;
- 3) cele znieczulenia ogólnego, regionalnego i połączonego;
- 4) fizjopatologia znieczulenia;
- 5) farmakoterapia znieczulenia z uwzględnieniem farmakokinetyki i farmakodynamiki oraz zadań stawianych przed anestezjologią w chirurgii ambulatoryjnej;
- 6) monitorowanie znieczulenia;
- 7) monitorowanie podstawowych funkcji życiowych, wskazania do monitorowania inwazyjnego;
- 8) układ nerkowy i rola wątroby podczas znieczulenia (eliminacja oraz degradacja anestetyków);
- 9) zalety i wady znieczulenia ogólnego i znieczulenia regionalnego;
- 10) chorobowość i śmiertelność związana ze znieczuleniem;
- 11) sala wybudzeń jako prawny obowiązek i strażnik bezpieczeństwa w bezpośrednim okresie pooperacyjnym i późniejszego znieczuleniowym;
- 12) uśmierzanie bólu pooperacyjnego, zespół leczenia bólu ostrego;
- 13) standardy anestezjologiczne a stanowisko znieczulenia, aspekty prawne.

– z zakresu intensywnej terapii:

2. Postępowanie z chorym w oddziale i na stanowisku intensywnej terapii – zagadnienia ogólne:

- 1) specyfika stanowiska intensywnej terapii;

- 2) specyfika postrzegania i oceny stanu ogólnego w intensywnej terapii;
  - 3) specyfika diagnostyki różnicowej w intensywnej terapii;
  - 4) chorobowość i śmiertelność związana z intensywną terapią;
  - 5) podmiotowość chorego w intensywnej terapii;
  - 6) społeczne, ekonomiczne i socjalne skutki intensywnej terapii;
  - 7) miejsce intensywnej terapii w strukturze organizacyjnej szpitala;
  - 8) kryteria przyjęć na OIT.
3. Zagadnienia szczegółowe:
- 1) przepływ krwi;
  - 2) transport tlenu;
  - 3) techniki zapobiegania powikłaniom u chorego w stanie krytycznym;
  - 4) dostępy naczyniowe;
  - 5) monitorowanie dynamiki układu krążenia;
  - 6) monitorowanie oddychania;
  - 7) monitorowanie metabolizmu;
  - 8) monitorowanie OUN;
  - 9) sedacja i analgosedacja na OIT;
  - 10) ostra niewydolność oddechowa;
  - 11) wentylacja mechaniczna;
  - 12) ostra niewydolność krążenia;
  - 13) rodzaje i podział wstrząsu;
  - 14) chory z urazem wielonarządowym;
  - 15) stan po nagłym zatrzymaniu krążenia, fizjopatologia oraz postępowanie lecznicze (hipotermia terapeutyczna);
  - 16) zakażenia na OIT (sepsa, ciężka sepsa, wstrząs septyczny), (Surviving Sepsis Campaign – pakiety resuscytacyjne i pakiety terapeutyczne);
  - 17) płynoterapia;
  - 18) leczenie preparatami krwi i preparatami krwiopochodnymi;
  - 19) żywienie w intensywnej terapii;
  - 20) pozaustrojowe techniki leczenia ostrej niewydolności nerek, wątroby, krążenia i oddychania;
  - 21) systemy oceny stanu klinicznego chorego;
  - 22) orzecznictwo w intensywnej terapii, w tym orzekanie o nieodwracalnym ustaniu czynności mózgu.
4. Staż zakończony jest kolokwium obejmującym swoim zakresem wiedzę teoretyczną oraz umiejętności praktyczne. Kolokwium przeprowadza ordynator oddziału lub jego zastępca.

Vb. Program stażu cząstkowego z zakresu medycyny ratunkowej

Czas trwania stażu: 3 tygodnie.

Cel stażu:

pogłębienie wiedzy teoretycznej oraz poznanie, utrwalenie i przyswojenie praktycznych umiejętności postępowania w zakresie medycznych czynności ratunkowych i procedur klinicznych medycyny ratunkowej.

Miejsce odbywania stażu: kliniki medycyny ratunkowej, oddziały kliniczne medycyny ratunkowej, szpitalne oddziały ratunkowe.

Program stażu:

1. Utrwalenie zasad zaawansowanej resuscytacji krążeniowo-oddechowej i prowadzenia terapii poresuscytacyjnej.
2. Utrwalenie zasad postępowania ratunkowego w urazach wielonarządowych, w szczególności:
  - 1) wstępnej oceny chorego z mnogimi obrażeniami ciała;
  - 2) podtrzymania funkcji życiowych chorego z mnogimi obrażeniami ciała;
  - 3) praktyczne opanowanie zasad transportu chorego z mnogimi obrażeniami ciała;
  - 4) prowadzenie oceny wtórnej pacjenta z mnogimi obrażeniami ciała;
  - 5) poznanie zaawansowanych technik diagnostyki okołourazowej i zasad różnicowania diagnostycznego w urazach;
  - 6) postępowanie kliniczne we wstrząsie urazowym.
3. Poszerzenie umiejętności wykonywania triagu śródszpitalnego w nagłym zagrożeniu zdrowia lub życia.
4. Poszerzenie umiejętności postępowania w nagłym zagrożeniu zdrowia lub życia pochodzenia wewnętrznego, takim jak:
  - 1) nagłe zatrzymanie krążenia;
  - 2) ostra niewydolność krążenia różnej etiologii;
  - 3) ostra niewydolność oddechowa różnej etiologii;
  - 4) wstrząs o różnej etiologii;
  - 5) nagłe stany utraty przytomności;
  - 6) ostre schorzenia brzuszne;
  - 7) ostre schorzenia ciążarnych;
  - 8) ostre stany drgawkowe.
5. Postępowanie w nagłych zagrożeniach zdrowia lub życia u dzieci.
6. Postępowanie ratunkowe w nagłych zagrożeniach zdrowia lub życia pochodzenia środowiskowego:
  - 1) ostre zatrucia;
  - 2) skażenia chemiczne;
  - 3) uraz termiczny (oparzenie, udar cieplny, hipotermia);
  - 4) utonięcia, uraz nurkowy;
  - 5) porażenia elektryczne i rażenia piorunem;
  - 6) pogryzienia, ukąszenia i użądlenia.
7. Opanowanie wykonywania następujących lekarskich umiejętności leczenia ratunkowego:
  - 1) z zakresu resuscytacji krążeniowo-oddechowej:
    - a) udrożnienie dróg oddechowych metodami bezprzyrządowymi,
    - b) intubacja dotchawicza,
    - c) udrożnienie dróg oddechowych technikami alternatywnymi (np. maski krtaniowe, maski żelowe, rurki krtaniowe itp.),
    - d) udrożnienie dróg oddechowych technikami chirurgicznymi, w tym konikotomii i tracheotomii,
    - e) wspomaganie oddechu i sztucznej wentylacji zastępczej,

- f) defibrylacja elektryczna i kardiowersja,
  - g) pośredni masaż serca,
  - h) wykonanie centralnego dostępu dożylnego,
  - i) resuscytacja płynowa,
  - j) odbarczenie odmy opłucnowej, w szczególności odmy prężnej;
- 2) z zakresu czynności ratunkowych w warunkach przedszpitalnych (medycznych czynności ratunkowych):
- a) zabezpieczania rannego pacjenta w czasie wyjmowania z uszkodzonego pojazdu,
  - b) podtrzymywania funkcji życiowych na miejscu zdarzenia lub wypadku i w czasie transportu,
  - c) unieruchamiania kręgosłupa szyjnego i piersiowo-lędźwiowego,
  - d) unieruchamiania złamań na miejscu zdarzenia lub wypadku,
  - e) tamowania krwotoków;
- 3) monitorowania podstawowych funkcji życiowych w czasie transportu oraz na szpitalnym oddziale ratunkowym;
- 4) zaopatrywania ran powierzchownych;
- 5) zasad znieczuleń przewodowych i analgosedacji w szpitalnych procedurach ratunkowych;
- 6) zasad postępowania w porodzie nagłym.
8. Utrwalenie zasad organizacji medycyny ratunkowej oraz zasad organizacyjnych i funkcjonowania szpitalnych oddziałów ratunkowych, prowadzenia dokumentacji medycznej właściwej dla szpitalnego oddziału ratunkowego oraz realizacji szpitalnego planu zabezpieczenia katastrofy.
9. Poszerzenie umiejętności postępowania w stanach nagłego zagrożenia zdrowia lub życia w warunkach przedszpitalnych.
10. Poszerzenie umiejętności postępowania w zdarzeniach masowych i katastrofach, w tym w szczególności prowadzenia segregacji przedszpitalnej oraz organizacji i prowadzenia akcji ratunkowej.
11. Staż uzupełniony dwudniowym kursem podsumowującym zagadnienia ujęte w programie organizowanym przez jednostki akademickie prowadzące kształcenie w zakresie medycyny ratunkowej.

STAŻ CZĄSTKOWY W DZIEDZINIE PSYCHIATRII

VI. Program stażu cząstkowego z zakresu psychiatrii

Czas trwania stażu: 4 tygodnie.

Cel stażu:

poznanie, utrwalenie i przyswojenie praktycznych umiejętności rozpoznawania i postępowania w zaburzeniach psychicznych w warunkach opieki stacjonarnej i ambulatoryjnej.

Program stażu:

1. Rozpoznawanie (ocena przyczyn, ryzyka), wybór postępowania i leczenia w stanach nagłych związanych z zaburzeniami psychicznymi, takimi jak:
  - 1) zachowania samobójcze;
  - 2) zachowania agresywne i inne zachowania zagrażające;
  - 3) ostre zaburzenia psychotyczne;
  - 4) zespół paniki lękowej;
  - 5) nagłe powikłania psychofarmakoterapii.
2. Rozpoznawanie i leczenie zaburzeń psychicznych częściej spotykanych w podstawowej opiece zdrowotnej, poznanie możliwości zapobiegania im:
  - 1) zaburzenia psychiczne i somatyczne związane z alkoholem i innymi substancjami uzależniającymi;
  - 2) zespoły depresyjne;

- 3) zespoły nerwicowe;
  - 4) reakcje na stres i reakcje adaptacyjne;
  - 5) zaburzenia snu;
  - 6) zaburzenia odżywiania;
  - 7) dysfunkcje seksualne.
3. Rozpoznawanie oraz zasady rehabilitacji utrwalonych zaburzeń psychicznych i umiejętności jej organizowania w środowisku rodzinnym i lokalnym:
- 1) upośledzenie umysłowe;
  - 2) zespoły otępienne.
4. Zasady współpracy w specjalistycznym leczeniu i rehabilitacji przewlekłych lub nawracających zaburzeń psychicznych:
- 1) psychoz schizofrenicznych i urojeniowych;
  - 2) chorób afektywnych;
  - 3) uzależnienia od alkoholu i innych substancji psychoaktywnych;
  - 4) utrwalonych zespołów nerwicowych;
  - 5) utrwalonych zaburzeń odżywiania, snu oraz dysfunkcji seksualnych.
5. Poznanie zasad oraz praktycznych możliwości wykorzystania dostępnych form leczenia, rehabilitacji, pomocy społecznej i środowiskowej oraz oparcia społecznego dla osób z zaburzeniami psychicznymi.
6. Opanowanie wykonywania umiejętności:
- 1) oceny stanu psychicznego z uwzględnieniem specyfiki wieku rozwojowego i podeszłego;
  - 2) oceny wpływu czynników somatycznych na stan psychiczny chorego;
  - 3) oceny wpływu czynników psychicznych i środowiskowych na stan somatyczny chorego;
  - 4) oceny czynników patogennych w rodzinie chorego;
  - 5) oceny patogenicznego znaczenia kryzysów rozwojowych oraz doświadczeń związanych z chorobą (ostrą, przewlekłą, terminalną) i leczeniem;
  - 6) nawiązywania właściwego kontaktu z osobą z zaburzeniami psychicznymi i mobilizacji postawy współdziałania w leczeniu, unikania oddziaływań jatrogennych;
  - 7) prowadzenia interwencji kryzysowej;
  - 8) prowadzenia psychoterapii podtrzymującej;
  - 9) wyboru zgodnego z prawem postępowania lekarskiego w sytuacji konieczności działania bez zgody chorego;
  - 10) stosowania podstawowych grup leków psychotropowych, z uwzględnieniem profilaktyki uzależnień lekowych.

STAŻ CZĄSTKOWY W DZIEDZINIE MEDYCYNY RODZINNEJ

VII. Program stażu cząstkowego z zakresu medycyny rodzinnej

Czas trwania stażu: 6 tygodni.

Cel stażu:

poznanie i utrwalenie organizacji oraz metod pracy w warunkach długotrwałej opieki ambulatoryjnej i w domu chorego, a także praktycznych umiejętności dotyczących rozpoznawania, leczenia, zapobiegania i rehabilitacji w chorobach stanowiących najczęstszą przyczynę zgłaszalności pacjentów do poradni, jak i wymagających długotrwałego leczenia w środowisku domowym (opieka nad przewlekle chorym).

Program stażu:

1. Zapobieganie, rozpoznawanie i leczenie chorób stanowiących najczęstszą przyczynę zgłaszalności pacjentów do poradni:

- 1) ostrych schorzeń infekcyjnych dróg oddechowych (zapalenia zatok, zapalenia gardła, migdałków, krtani, tchawicy i oskrzeli);
- 2) stanów zapalnych ucha środkowego i zaburzeń słuchu;
- 3) chorób zakaźnych, w tym chorób odzwierzęcych;
- 4) chorób układu pokarmowego (w szczególności choroby wrzodowej, kamicy żółciowej);
- 5) chorób układu moczowego;
- 6) chorób skóry (w szczególności zakażeń ropnych skóry i tkanki podskórnej, oparzeń i odmrożeń powłok);
- 7) chorób chirurgicznych (w szczególności urazów tkanek miękkich głowy, tułowia i kończyn, skręceń i stłuczeń stawów, żyłaków podudzi, żyłaków odbytu, przewlekłych owrzodzeń podudzi);
- 8) chorób kobiet (w szczególności niektórych powikłań ciąży, powikłań przebiegu porodu, zaburzeń cyklu miesięcznego, zaburzeń okresu menopauzy, zakażeń narządów płciowych u kobiet);
- 9) chorób narządu wzroku (w szczególności wad wzroku, zapaleń aparatu ochronnego oka, urazów narządu wzroku, jaskry, zaćmy, chorób objawiających się zaniewidzeniem);
- 10) chorób układu nerwowego (w szczególności zawrotów głowy, padaczki, zespołu Parkinsona, zespołów bólowych kręgosłupa, neuropatii obwodowych).

2. Leczenie, rehabilitacja i opieka przewlekle chorych w warunkach ambulatoryjnych i domowych, ze szczególnym uwzględnieniem następujących schorzeń:

- 1) choroby wieńcowej;
- 2) nadciśnienia tętniczego;
- 3) miażdżycy tętnic;
- 4) gruźlicy;
- 5) astmy oskrzelowej;
- 6) przerostu gruczołu krokowego;
- 7) niewydolności nerek;
- 8) cukrzycy;
- 9) choroby reumatoidalnej, choroby reumatycznej i zmian zwyrodnieniowych układu kostno-stawowego;
- 10) chorób nowotworowych, łącznie z opieką paliatywną;
- 11) mózgowego porażenia dziecięcego;
- 12) padaczki;
- 13) zaburzeń psychicznych;
- 14) uzależnień (alkoholizm, narkomania, lekomania);
- 15) marskości wątroby;
- 16) AIDS.

3. W zakresie organizacji i metod pracy poradni i indywidualnej praktyki lekarskiej:

- 1) organizacja pracy poradni lekarza rodzinnego (rejestracja, dokumentacja, zasady ewidencjonowania kosztów, orzecznictwo lekarskie, sprawozdawczość, zasady wypisywania recept, skierowań na badanie diagnostyczne i do lekarzy specjalistów oraz na leczenie sanatoryjne);

- 2) współpraca z pielęgniarką środowiskową/rodzinną i pracownikiem socjalnym oraz z personelem praktyki;
  - 3) zasady współdziałania z placówkami udzielającymi pomocy doraźnej, ze szpitalem, z zakładem opiekuńczo-leczniczym, pracownikami diagnostycznymi, ze specjalistami w innych dziedzinach medycyny, stacjami sanitarno-epidemiologicznymi;
  - 4) zasady współdziałania z jednostkami samorządu terytorialnego, instytucjami i organizacjami zajmującymi się pomocą społeczną oraz ze szkołami i placówkami systemu oświaty.
4. Opanowanie następujących umiejętności i czynności:
- 1) oceny rozwoju fizycznego i psychoruchowego dzieci ze szczególnym uwzględnieniem niemowląt;
  - 2) przeprowadzania szczepień ochronnych, zgodnie z kalendarzem szczepień;
  - 3) oznaczania glikemii, glikozurii i ketonurii za pomocą suchych testów;
  - 4) przeprowadzania testów skórnych;
  - 5) zakładania opatrunków;
  - 6) leczenia ran;
  - 7) stosowania profilaktyki tęcza;
  - 8) badania położniczego zewnętrznego;
  - 9) stwierdzenia czynności serca u płodu;
  - 10) oceny ruchliwości płodu;
  - 11) pobrania badania cytologicznego;
  - 12) pobierania materiału do badań mikrobiologicznych w warunkach ambulatoryjnych;
  - 13) wykonania tamponady przedniej;
  - 14) usuwania woskowiny usznej;
  - 15) usuwania ciał obcych z worka spojówkowego;
  - 16) badania ostrości wzroku;
  - 17) badania widzenia barwnego;
  - 18) badania widzenia obuocznego;
  - 19) badania dna oka.

STAŻ Z ZAKRESU ORZECZNICTWA LEKARSKIEGO

VIII. Program stażu z zakresu orzecznictwa lekarskiego

Czas trwania stażu: 20 godzin realizowanych w ciągu 3 dni.

Cel stażu:

przyswojenie przez lekarzy i lekarzy dentyków wiedzy o rodzaju świadczeń z ubezpieczeń społecznych, warunkach nabywania prawa do nich oraz zasadach i trybie ich przyznawania.

Program stażu:

1. Rodzaje świadczeń z ubezpieczeń społecznych oraz warunki nabywania do nich uprawnień.
2. Zasady i tryb przyznawania oraz ustalania wysokości i wypłaty świadczeń.
3. Zasady i tryb orzekania o:
  - 1) czasowej niezdolności do pracy;

- 2) potrzebie rehabilitacji leczniczej w ramach prewencji rentowej;
  - 3) okolicznościach uzasadniających przyznanie uprawnień do świadczenia rehabilitacyjnego;
  - 4) celowości przekwalifikowania zawodowego;
  - 5) niezdolności do pracy zarobkowej;
  - 6) niezdolności do samodzielnej egzystencji;
  - 7) procentowym uszczerbku na zdrowiu;
  - 8) niezdolności do pracy w gospodarstwie rolnym;
  - 9) niepełnosprawności.
4. Zasady prowadzenia dokumentacji medycznej związanej z orzekaniem w sprawach, o których mowa w ust. 3.

STAŻ Z ZAKRESU BIOETYKI

IX. Program stażu z zakresu bioetyki

Czas trwania stażu: 20 godzin wykładów realizowanych w ciągu 3 dni.

Cel stażu:

kształtowanie postaw lekarzy i lekarzy dentyków w oparciu o system norm etycznych zawartych w przysiędze i przykazaniu Hipokratesa, w Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, Deklaracji helsińskiej¹⁾ i tokijskiej²⁾, Deklaracji genewskiej³⁾, polskim Kodeksie Etyki Lekarskiej (KEL) oraz w Europejskiej konwencji bioetycznej⁴⁾.

Program stażu:

1. Przysięga i przykazanie Hipokratesa, Powszechna Deklaracja Praw Człowieka, Deklaracja helsińska i tokijska, polskie kodeksy etyki lekarskiej – przedwojenny Kodeks Izb Lekarskich, Zbiór zasad etyczno-deontologicznych polskiego lekarza, Kodeks Etyki Lekarskiej.
2. Europejska konwencja bioetyczna.
3. Etyczne aspekty eksperymentów medycznych – eksperyment leczniczy i badawczy, etyczne zasady prowadzenia eksperymentu medycznego. Etyczne aspekty pobierania tkanek i narządów do transplantacji.
4. Etyczne aspekty relacji lekarz – pacjent – autonomia i godność pacjenta, informacja i zgoda poinformowanego, tajemnica lekarska, lojalność wobec pacjenta, prawo lekarza do odmowy leczenia.
5. Prokreacja ludzka – aspekty etyczne działań lekarskich związane z ludzką prokreacją w świetle KEL. Problemy etyczne wspomaganą prokreacji. Problem klonowania ludzi w świetle KEL i Europejskiej konwencji bioetycznej.
6. Problemy etyczne dotyczące racjonowania metod leczenia i alokacji środków finansowych.
7. Etyczne aspekty walki z bólem. Etyczne aspekty leczenia paliatywnego. Leczenie hospicyjne z punktu widzenia etyki.
8. Etyczna problematyka związana z reanimacją i uporczywą terapią – wartość i jakość życia ludzkiego. Wskazania do reanimacji w świetle KEL, kryteria śmierci, pojęcie stanu terminalnego. Problem moralnego prawa odstąpienia od reanimacji i uporczywej terapii.
9. Etyczne aspekty problemu umierania. Problem godności umierania. Problem eutanazji w świetle medycyny hipokratejskiej.
10. Cnoty i ideały w życiu zawodowym lekarza. Pojęcie godności zawodu lekarza. Wzorce postaw godnych naśladowania. Wybrane dane z historii medycyny w zakresie pojęć bioetycznych. Kazusy w bioetyce.

¹⁾ Zalecenia dotyczące badań naukowych na ludziach (Światowe Stowarzyszenie Lekarzy – WMA, Helsinki, czerwiec 1964 r.).

²⁾ Wskazówki dla lekarzy dotyczące tortur i innego okrutnego, niehumanitarnego i poniżającego traktowania oraz karania w związku z zatrzymaniem i uwięzieniem (Światowe Stowarzyszenie Lekarzy – WMA, Tokio, październik 1975 r.).

³⁾ Wzór międzynarodowej przysięgi lekarza (Światowe Stowarzyszenie Lekarzy – WMA, Genewa 1949 r.).

⁴⁾ Europejska konwencja o ochronie praw człowieka i godności ludzkiej wobec zastosowań biologii i medycyny (Rada Europy, Oviedo, kwiecień 1997 r.).

STAŻ Z ZAKRESU PRAWA MEDYCZNEGO**X. Program stażu z zakresu prawa medycznego**

Czas trwania stażu: 30 godzin wykładów realizowanych w ciągu 4 dni.

Cel stażu:

poznanie i przyswojenie podstawowych przepisów prawa dotyczących wykonywania zawodu lekarza i lekarza dentystry.

Program stażu:

1. Zasady sprawowania opieki zdrowotnej w świetle Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.
2. Zasady wykonywania działalności leczniczej:
  - 1) świadczenia zdrowotne;
  - 2) podmioty lecznicze – rejestracja, zasady działania, szpitale kliniczne, nadzór;
  - 3) dokumentacja medyczna;
  - 4) nadzór specjalistyczny;
  - 5) działalność lecznicza lekarza, lekarza dentystry w formie wykonywania praktyki zawodowej.
3. Zasady wykonywania zawodu lekarza:
  - 1) definicja zawodu lekarza;
  - 2) prawo wykonywania zawodu;
  - 3) uprawnienia zawodowe lekarza;
  - 4) kwalifikacje zawodowe;
  - 5) ustawiczne doskonalenie zawodowe;
  - 6) eksperyment medyczny;
  - 7) dokumentacja medyczna;
  - 8) lekarz a prawa pacjenta;
  - 9) stwierdzenie zgonu i ustalenie przyczyn zgonu.
4. Zasady powszechnego ubezpieczenia zdrowotnego, w szczególności:
  - 1) prawa i obowiązki osoby ubezpieczonej i lekarza ubezpieczenia zdrowotnego;
  - 2) organizacja udzielania i zakres świadczeń z tytułu ubezpieczenia zdrowotnego;
  - 3) dokumentacja związana z udzielaniem świadczeń z tytułu ubezpieczenia.
5. Zasady działania samorządów reprezentujących zawody zaufania publicznego w ochronie zdrowia, w tym w szczególności:
  - 1) zadania izb lekarskich;
  - 2) prawa i obowiązki członków samorządu lekarskiego;
  - 3) organizacja i działanie organów izb lekarskich i zjazdów lekarzy;
  - 4) odpowiedzialność zawodowa lekarzy – postępowanie wyjaśniające przed rzecznikiem odpowiedzialności zawodowej, postępowanie przed sądem lekarskim;
  - 5) inne samorzady zawodowe funkcjonujące w ochronie zdrowia – farmaceutów, pielęgniarek i położnych, diagnostów laboratoryjnych, ich zadania i struktura.

6. Uregulowania szczególne dotyczące postępowania lekarza w innych ustawach, w tym w szczególności:
- 1) sztucznej prokreacji;
  - 2) przeszczepiania narządów i tkanek;
  - 3) przerywania ciąży;
  - 4) zabiegów estetycznych;
  - 5) leczenia paliatywnego i stanów terminalnych;
  - 6) chorób psychicznych;
  - 7) niektórych chorób zakaźnych;
  - 8) przeciwdziałania i leczenia uzależnień.
7. Zasady wypisywania recept na leki i materiały medyczne oraz zleceń na przedmioty ortopedyczne, środki pomocnicze i lecznicze środki techniczne.
8. Odpowiedzialność prawna lekarza – karna, cywilna i zawodowa:
- 1) pojęcie wykroczenia zawodowego, naruszenia dóbr osobistych, szkody, winy, odszkodowania i zadośćuczynienia;
  - 2) ubezpieczenie od odpowiedzialności cywilnej lekarza, grupowej praktyki lekarskiej, innych podmiotów wykonujących działalność leczniczą.